

Ook in Engeland heeft de kwestie de aandacht. De flatterende terminologie, die van geboorte-controle spreekt, als er op geboorte-verhinderend aangevoerd wordt, heeft ook daar haar invloed ten kwade geoeft. De „Daily Telegraph“ heeft in de laatste weken een lange reeks van ingezonden stukken te verwerken gekregen, die alle zich met het thema bezig houden. Opvallend is daarbij de vrijmoedigheid, waarmee door mannen en vrouwen het pro en contra bepleit wordt. Allerlei motieven worden aangegeven, onderscheiden „gezichtspunten“ „geopend“. Hoeveel kamers het huis heeft? Of er waterleiding is? Hoe groot het inkomen is? Hoeveel tijd de vrouw des huizes overhoudt voor kerk, vrouwenbond en unie van moeders, of ook voor het zangkoor? Hoeveel geld er nog overblijft, als eerst de noodige auto is aangeschaft en onderhoudbaar gebleken? Of men in een flat woont, ja dan neen? Of niet de oorlogen zullen ophouden, als de menschen van middelbaren leeftijd weigeren, het er voor noodige menschenmateriaal in het leven te roepen? Of de staat wil bijspringen, ja dan neen? Of er dienstpersoneel genoeg beschikbaar is? Of de gezondheid der moeder geen schade lijdt na de geboorte? Of de dokters wel even secuur hun aandacht geven aan die post-natale gezondheid, als zij het doen aan de ante-natale? En of in verband daarmee de staat de geneesheeren wel voldoende examineert en controleert? Of de „physical fitness“ der vrouw wel verzekerd is onder dergelijke omstandigheden van toestanden op medisch gebied?

Al deze en dergelijke vraagpunten krijgen een beurt in — let wel — slechts twee nummers van „The Daily Telegraph“. En dan te bedenken, dat er natuurlijk veel meer niet dan wel in de krant komt van alles, wat op dit gebied de hooftden bezig houdt. Om nu maar te zwijgen van het motief, dat een roomsch passieprediker in zijn radiotoespraak in de lijdensweken 1937 moet hebben aangesneden, waar iemand me dezer dagen verzekerde, uit 's mans mond gehoord te hebben: „en dan is daar ook nog die vervloekte slanke lijn...“ Behalve den roomschen oratorischen stijl herkent men ook de bekendheid met de „psychologie der moderne dame“ in deze letterlijk aangehaalde woorden.

Temidden van al die uitlatingen der „belanghebbenden“ zelf (typisch, dat 't vooral vrouwen zijn, en dat zij zich boven anderen als zoodanig aandienen), staan dan echter in de „Daily Telegraph“ eenige professorale vertoogen, die komen aantoonen, dat we allen „belanghebbenden“ zijn, dat Engeland sterven gaat, dat zijn cultuur verdwijnen gaat, en dat we in dit alles niet met een toekomstprobleem, doch met een directe vraag van het levende heden te doen hebben. Het is Prof. A. M. Carr-Saunders, die in een polemie met Dr. Enid Charles eens wil berekenen, hoe het loopen zal met de toekomst van Engeland.

In deze artikelen wordt o.m. aangewezen, hoe men niet moet rekenen. Een recente berekening had volgende cijfers gegeven: indien immigratie en emigratie verlopen gelijk tot nu toe, en indien de percentages der geboortefrequentie plus de sterftecijfers blijven zoals ze thans zijn, dan zal de bevolking van Engeland en Wales, die thans ongeveer 41 miljoen bedraagt, in het jaar 1970 tot ongeveer 37, in 2000 tot ongeveer 28, in 2035 tot ongeveer 20 miljoen gedaald zijn. D.w.z. de helft minder binnen één eeuw. Van dezelfde hand was evenwel nog een tweede cijferreeks gegeven. Indien de immigratiefactor wordt uitgeschakeld, en indien het sterftecijfer tot aan 1965, en het geboortecijfer tot aan

1985 zich zullen blijven bewegen in dalende lijn, zoo als ze in den laatsten tijd dit deden, dan zal de bevolking in 1970 ongeveer 34, in 2000 ongeveer 18 en in 2035 ongeveer 4 à 5 miljoen bedragen! Dat ziet er dus al weer heel anders uit.

Nu meent Prof. Carr-Saunders, dat zoowel de tweede als de eerste berekening te simplistisch is, en verscheiden factoren, die in de konkrete werkelijkheid optreden zullen, verwaarloost. Maar dit oordeel wil allerminst dienen, om het sombere beeld wat op te vroolijken. Integendeel. Brengt men de factoren, die volgens Schr. moeten meetellen, alle in rekening, dan blijkt het jaar 1970 een jaar van acute, sterke, onherroepelijke daling te zullen worden. We zullen in de finesses van deze berekening het betoog niet volgen. We stippen slechts de volgende bijzonderheden daaruit aan:

1o. de medische wetenschap gaat nog steeds vooruit; men denke evenwel niet, dat daardoor de kleinere gezinnen voldoende zullen zijn, omdat (in tegenstelling met vroeger) ook blijft leven al wat geboren wordt. De kans op verlenging van het leven in tegenstelling met vroeger, is niet over vele leeftijden precies even groot; onder de 50 jaar is die kans bij den huidige stand der medische wetenschap geringer dan men vaak aanneemt. Het meeste profijt van betere gezondheidsbescherming wordt genoten door degenen, die boven de 50 jaar, d.w.z. over de grens van het kinderen krijgen heen gekomen zijn;

2o. de minder goed gesitueerden, die tot nu toe het grootste getal kinderen hadden, gaan ook al meer en meer hun gezin beperken;

3o. de bevolking zal door deze en andere oorzaken tegen 1970 tot beneden de 37 miljoen gedaald zijn;

4o. zelfs al zouden de menschen weer tot andere inzichten komen, dan zou gelijk steeds ook deze omkeer toch langzaam gaan; geen reden is er dan om te verwachten, dat vóór 1970 het beeld zich sterk wijzigen zal; en daarna zal de daling scherp en drastisch zijn.

Prof. Carr-Saunders werd na de hier bedoelde publicatie bestreden door Lord Raglan. Deze merkte enkele dagen later in de „Daily Telegraph“ op, dat het toch heusch zoo erg niet was, indien over een eeuw de bevolking van Engeland tot 5 miljoen gedaald zou zijn. In den tijd van Koningin Elisabeth waren er ook maar 5 miljoen. En is de periode van toen niet een tijd om trotsch op te wezen? Heeft het toenmalige Engeland niet een eigen cultuur geschapen? Waarom zou dat niet weer kunnen?

Prof. Carr-Saunders heeft hierop geantwoord, dat het een heel verschil maakt, of er 5000.000 zijn in de stijgende, dan wel in de dalende lijn. Op 't oogenblik zijn er op elke 100 menschen ongeveer 24 onder de 15, 64 tusschen de 15 en 60, 12 boven de 60 jaar. Daalt de bevolking in een eeuw tot 5 miljoen, dan zullen er op de 100 menschen 3 onder de 15, 40 tusschen de 15 en 60, en 57 over de 60 jaar zijn. „A state of things in which, out of every 33 people taken at random, 19 are over 60, 13 are between 15 and 60, and only one under 15, is certainly a threat to any civilisation.“ Een vijf miljoen, aldus samengesteld, zou niet de kracht kunnen ontplooiën, die in den tijd van Elisabeth groote dingen tot stand gebracht heeft. In haar tijd waren de 5 miljoen anders saamgesteld.

De opmerking van Lord Raglan lijkt me nog al onnoozel, als ik het zeggen mag: men denke slechts aan de totaal andere productiewijze, en cultuur-mogelijkheden. Maar dat heeft met ons artikel niets meer

te maken. We wilden eens even doen zien, hoe opschrikkend cijfers kunnen zijn. We gaan straks Dr. Kuyper herdenken. Die schreef eens een mooi hoofdstuk over het Calvinisme in de geschiedenis. Als dat er niet geweest was, zou de geschiedenis van Europa en Amerika anders gelopen zijn...

Welnu, ik weet niet, en ik wil het ook niet weten, maar God weet het, hoeveel Calvinisten over enkele weken ook over het Calvinisme in de geschiedenis zullen roemen, terwijl zij, ja, ook zij hun invloed op de geschiedenis van Nederland (verder zien we maar niet meer), gaan inboeten — in hun binnenste binnenkamer. Over een eeuw zal de bevolking van Nederland wel niet tot een achtste van het tegenwoordige getal geslonken zijn. Dat het nog geen achtste zal zijn, indien (wat ik niet beoordeelen kan), het in Engeland wel een achtste zou geworden zijn, dat is de invloed, die het Calvinisme thans „nog“ heeft. Nog. Maar indien die Calvinisten nu maar heel gewoon gehoorzaam bleven en temidden van een onrustig volk hun eigen rust bewaarden, en het doopvont mooi vonden, niet na, doch vóór hun geboortegeschiedenissen, dan zou hun invloed in Nederland over een eeuw stellig veel grooter zijn dan hij nu metterdaad wezen zal.

„To have civilisation, we must have population“, zegt Prof. Carr-Saunders. In Psalm 8 is het veel beter gezegd, en is iets anders gezegd. Maar wie „mediteert“ in een dagboek over het motief van Psalm 8: zuigelingen tegen den dag van den Antichrist? Ach, we hooren ook allemaal troost-redenen. De krijgsmuziek is voor jubilea en toogdagen.

K. S.

Een Hollandsche beurtschipper.

Herman de Man: Kapitein Aart Luteln.
— Bosch & Keuning, Baarn, 1937.

Herman de Man behoort tot de vruchtbaarste schrijvers van de laatste jaren. Snel volgen zijn boeken elkaar op. Bijna steeds spelen ze langs de Lek en den Hollandschen IJssel, zoodat hij vooral streekromans geeft. Na „De barre winter van '90“ en „Scheepswerf de Kroonprinses“, komt hij nu weer uit met een boek dat de beurtvaart op de Lek behandelt.

Heelemaal juist is dit niet, want wel krijgt men een heel goeden kijk op het leven aan boord van zoo'n klein stoomscheepje, maar dat is slechts bijzaak. Hoofdmotief is het leven en bedrijf van een der opvarenden, die van dekknecht opklom tot kapitein bij de beurtvaart.

Een eigenaardig man wordt hier geteekend, een type dat den laatsten tijd meer in de literatuur naar voren komt, en wel dat van den christelijken weldoener.

Onwillekeurig doemt voor den lezer op het beeld van „De Rijke Man“ van Arthur van Schendel, die, getroffen door een tekst uit den bijbel, zijn gehele leven besteedt om wel te doen. Na zijn eigen ontzaglijk vermogen en de groote schatten die hij erfde, aan behoeftigen en oplichters te

Zijn dood.

Tenslotte laat ik nog volgen het korte verhaal van den marteldood van Guido de Brès en Peregrin de la Grange. Het is niet erg vlot geschreven, maar in zijn eenvoudigheid toch zeer aangrijpend.

De dood van deze twee dienaren Gods, predikanten der Gereformeerde Kerk van Vallenciennes, te weten de heer Guy en de heer De la Grange, en van andere gevangenen op eenzelfde dag voor een zelfde zaak ter dood gebracht, zooals dat alles getrouwelijk op schrift gesteld is in den brief, welke hier volgt:

Zeër dierbare broeders, wij hebben u in kennis willen stellen van het gelukkige verscheiden van onze beide broeders en predikanten, te weten Guy de Brès en De Peregrin de la Grange, die na gevangen gehouden te zijn geweest sinds den elfden April, 1567, tot den laatsten Mei van voornoemd jaar, ten slotte ter dood veroordeeld zijn, namelijk, om opgehangen te worden op de markt vóór het raadhuis. Terwijl zij al den tijd van hun gevangenschap zich in hun boelen opgewekt gevoeld hebben, veranderden zij ook gansch niet aan het einde daarvan. Want toen op den laatsten Zaterdag van Mei de Provoost der troepen hen tegen drie uur 's morgens kwam zeggen, dat zij zich op den dood moesten voorbereiden omstreeks tegen zes uur, begonnen deze dienaren van 't Evangelie God te loven en den Provoost te bedanken voor 't goede nieuws, dat hij hun bracht.

Kort nadat zij opgestaan waren betrad de heer Guy het voorplein, om al de andere gevangenen te groeten en terwijl hij hun zijn vreugde betuigde, sprak hij tot hen op deze wijze: Mijne broeders, ik ben heden ter dood veroordeeld om de leer van den Zoon Gods: Hij zij hiervoor geprezen. Ik ben er zeer blij om. Ik had nooit gedacht, dat God mij zulk een eer zou bewijzen. Ik voel mijn hart (lett. aangezicht) zwellen van genade, welke God meer en meer op mij laat nederdalen; en ik word van minuut tot minuut gesterkt. Mijn

hebben bes in behoeftig die door zij kelijk lijkt.

Dit laatste nieuwe sche te zeer me roman te s strijd komt om een alle menging v boek juist

Kapitein familie. De op het la tante, die op zijn s kunnen v leiden, wor overgedrag Hij ziet he over te nea goeiden jos en zusters.

Gemakkel leven op d verschillend spoedig uit verjaardag Die echter gen hem zo en van alle meent hij te wordt hij e kers en di bestolen, m De angst v dat hij noo stallen aan dit ook vi daarvoor is der broers, noodig heb Hij komt s steeds op e menschielie

Toch blij broers, die maar op h zich willen zuster, stee ten slotte, a wordt Aart hem en zi de zorg v deren. Tens om op hel kan een L wordt dan nomen kin

Prachtig tot den di den christen voor den n tegen wien hij hem zie nistischen r

hart spring Vervolger moet te h niets was: plaats uit e gelukkig (Geest, wa arbeid. Hij verzo dig en stan Zoon Gods verzekere was. Zooda gehandhaa schop van En ik zal aanschijn v te doen teg de vijander ons zullen kelen, ten brengen er geweten. V dan daarna binnenste a durende h het een go

Daarop v zeker gesch nen; hij an niet meer gaan om ir zeide hij, heen om in op aarde g Ik heb mijr zijnde aan wordt voor welke de zal geven. opgewekt e vleugels he

POPULAIR-WETEN: SCHADDELUKE SCHETSEN

Uit het Martyrium van Guido de Brès.

V. (Slot.)

Het slot!) van den troostbrief, welke Guido de Brès aan zijn moederschreef.

Tenslotte, goede moeder, bid ik u, dat ge u in uw verdrukking een moedige vrouw moogt be-toonen, en ge deze beproeving als u van God toe-gezonden, met geduld en blijmoedigheid moogt dragen, wetende, dat het het welbehagen Gods is, hetwelk men in geen enkel opzicht mag weder-staan, al zou men het ook kunnen.

Leef het overige van uw dagen in de vreeze Gods, blij mijner gedachtig, ook zooals ik mijn God gediend heb tot in den dood. Ik blijf u steeds, zoolang gij in deze wereld nog zult leven, mijn arme vrouw en kleine kinderen bevelen. Zij verliezen hun vader in hun prille jeugd. Ik bid den Heere mijn God met mijn geheele hart, dat Hij hun een ontfermend en barmhartig Vader zij, en dat Hij hun van hun jeugd af aan geve zijn Heiligen Geest en hen in Zijn vreeze doe wandelen al den tijd van hun leven.

Ik vraag Hem zonder ophouden, dat Hij mij wel doe hierin, dat Hij zich de man mijner arme weduwe betoone en haar zegene en altoos ge-nadig zij.

Ik ben blij, dat zij zich met haar kinderen naar Sedan begeven heeft: dit geeft mij eenige ver-trouwing en rust.

En hoewel zij van u en mijn broeders verwij-

1) Daar de troostbrief van zijn moeder te lang is om hier nog in zijn geheel te worden opgenomen, beperken we ons tot het slot.

Kelzer Augustus.

63 v. Chr. — 23 September — 1937.

De naam van keizer Augustus is aan iedereen Bijbellezers bekend. Immers hij is in het bijzonder betrokken bij de kerstgeschiedenis, door zijn gebod „dat de gehele wereld beschreven zou worden“.

Gajus Octavius, zoo toch was zijn oorspronkelijke naam, werd geboren 23 September 63 v. Chr. en in Italië heeft men zich opgemerkt den TWEEDUIZENDSTEN GEBORTE DAG van den stichter van het Romeinsche wereldrijk luisterrijk te vieren. Zijn vader behoorde tot den voornamen ridderstand. Reeds vroeg ontviel hem zijn vader door den dood. Hij werd nu geadopteerd door zijn beroemden oudoom Julius Caesar. Dit is van groot belang geweest voor zijn later leven. Na den moord op Julius Caesar (15 Maart 44 v. Chr.) spoedde Gajus Julius Caesar Octavianus, zoo was zijn naam na de adoptatie geworden, zich naar Rome, met het geheime plan zich van de opperheerschappij meester te maken. Er was echter nog een pretendent, n.l. een gewezen vriend van Julius Caesar, Marcus Antonius. Deze bejegende Octavianus eerst met geringschatting. Maar de 18-jarige Octavianus liet zich niet uit het veld slaan en wist zich de volksgunst te verzekeren, waarna hij Antonius versloeg. Antonius vluchtte naar Lepidus, den stadhouder van Gallia Narbonensis en sloot een verbond met dezen.

Later verzoende Octavianus zich met zijn vroegere vijanden en het driemanschap (43 v. Chr.) Octavianus, Antonius en Lepidus verdeelde het Romeinsche Rijk. Octavianus verkreeg het Westen, Antonius het Oosten en Lepidus Afrika. In 36 v. Chr. werd Afrika aan Lepidus ontnomen en nu stonden Octavianus en Antonius alleen aan het hoofd van het groote rijk. Oneenigheid kon tusschen deze twee eersuchtigen niet uitblijven en in 32 v. Chr. kwam het tot een botsing. Antonius verstiet zijn vrouw Octavia, de zuster van Octavianus, terwille van de Egyptische Cleopatra. Een burgeroorlog was het gevolg. De strijd werd door Antonius op 2 September 31 v. Chr. bij het Grieksche voorgebergte Actium in Akarnanië verloren. Antonius vluchtte naar Egypte en pleegde zelfmoord. Nu begon de alleenheerschappij van Octavianus en tegelijk de z.g. Romeinsche keizertijd.

Octavianus behield voorloopig al de aan het driemanschap, vanaf 43 v. Chr., opgedragen volmachten.

Op 13 Januari 27 v. Chr. stelde hij echter deze volmachten weer ter beschikking van senaat en volk. Uit dankbaarheid voor de bewezen diensten schonk de senaat hem drie dagen later den titel van Augustus, geheiligde. Tevens kreeg hij den titel van princeps, eerste onder zijns gelijken met al de daaraan verbonden rechten. (Later is ons woord „prins“ uit dat Latijnsche „princeps“ ontstaan.)

Door den bovengenoemden afstand bedoelde Oc-

gevangenen tot hem; toen zij hem gezeten vonden vóór zijn cel met vóór hem op een bankje brood en wijn, dat men hem had gebracht om zich te versterken, vroegen zij, of hij (naar de plaats der) terechtstelling zou gevoerd worden met zijn boeien aan zijn voeten. Hij antwoordde en zeide: ik zou het wel verlangen, zelfs (wenschte ik wel) dat men mij daarmede begroef, opdat zij getuigen zouden zijn van hun onmenscheilijkheid, evenals zij dat geweest zijn van den Zoon Gods.¹⁾

Toen de genoemde broeders hem troostten, zeide hij hun, dat hij een zoo groote vreugde in zijn hart voelde, dat hij mond noch tong had om haar uit te drukken; dat God hem een duizend maal te groote genade bewees door hem zóó uit dit sterfelijk leven weg te nemen, in plaats van hem door een ziekte op zijn sterfbed op te roepen, en dat hij door zoo te sterven, heenging bij zijn volle verstand en bewustzijn, God tot het einde toe biddende om erbarmen met hem te hebben. Hij legde er ten eerste den nadruk op, dat men wél als groote weldaad van God moest erkennen dat Hij hun de kennis van Zijn Zoon Jezus Christus had gegeven; en dat deze genade niet aan allen werd bewezen, enz.

Na van hem afscheid genomen te hebben, trok ieder zich terug.

Korten tijd daarna werden deze beide dienaren Gods naar het raadhuis gevoerd om het doodvonnis te vernemen, n.l. dat zij zouden worden gehangen en geworgd, wegens het overtreden der geboden van de Regentes, dat is te zeggen, dat zij het Avondmaal van Jezus Christus gevierd hadden tegen haar gebod, zonder dat men op andere wijze van de leer, welke zij gepredikt hadden melding maakte. Ook werden zij niet veroordeeld wegens het volharden in dezelve.

In 't kort, beiden zijn overwinnaar gebleven en hebben te midden van den dood over hun vijanden

¹⁾ Ik lees i.p.v. Ses Ces. Deze zin is zeer onduidelijk geconstrueerd.

hebben besteed, sterft deze maniakke weldoener in behoeftige omstandigheden. Hij blijft een figuur, die door zijn uitzonderlijke levenshouding onwettelijk lijkt.

Dit laatste kan niet gezegd worden van de nieuwe schepping van De Man. Hij staat als realist te zeer met beide voeten op den grond, om een roman te schrijven, die met de werkelijkheid in strijd komt. Maar tevens is hij te veel romanticus, om een alledaagsch figuur te beschrijven. De vermenig van realisme en romantiek maakt het boek juist aantrekkelijk.

Kapitein Aart stamt uit een echte schippersfamilie. De leden er van kunnen niet goed leven op het land. Als weezen opgevoed door een tante, die acht jaren lang haar man in Canada op zijn schip alleen laat, om de kinderen te kunnen verzorgen en tot flinke menschen op te leiden, worden ze na haar vertrek aan de zorgen overgedragen van Aart, de jongste, maar goedigste. Hij ziet het als heilige plicht, de taak van tante over te nemen. Ontroerend is de zorg van den goetdigen jongeman voor zijn uitzwerpende broers en zusters.

Gemakkelijk is zijn leven niet, want het vrije leven op de Hollandsche binnenwateren, maakt verschillende bandeloos. Enkel verdwijnen al spoedig uit het gezicht. Aart kent slechts hun verjaardagen, maar weet van hun leven niets. Die echter binnen zijn gezichtskring blijven, brengen hem zorg aan. De nooden van zijn familie en van allen, die met hem in aanraking komen, meent hij te moeten lenigen. Trouw in zijn werk, wordt hij een zonderling gevonden door zijn makers en directeur. Eenmaal heeft hij zijn tante bestolen, maar dit blijft hem levenslang drukken. De angst voor herhaling maakt hem zoo eerlijk, dat hij nooit mee kan doen aan de kleine diefstallen aan boord. Hoe onwezenlijk zijn makkers dit ook vinden, belachelijk zien ze hem nooit, daarvoor is hij te zuiver. Telkens, als weer een der broers, of een ongelukkige zuster zijn hulp noodig hebben, heeft hij iets om hen te helpen. Hij komt steeds aan geld. Hoe romantisch ook, steeds op een manier die geheel strookt met zijn menschlievend aard.

Toch blijft de tragiek hem niet bespaard. Twee broers, die niet naar zijn raad willen luisteren, maar op het land, door diefstal en speculatie zich willen verrijken, ziet hij verongelukken. Een zuster, steeds door hem verzorgd, verdrinkt zich ten slotte, als het leven haar te zwaar wordt. Dan wordt Aart voor haar kinderen wat tante Da voor hem en zijn broers was geweest. Ontroerend is de zorg van den ouden vrijgezel voor deze kinderen. Tenslotte geeft hij zelfs zijn baantje prijs, om op het land voor hen te zorgen. Maar dat kan een Luteyn niet volhouden. Een woonschip wordt dan het tehuis voor hem en zijn aangenomen kinderen.

Prachtig beschreven is de verhouding van Aart tot den directeur der beurtvaart. Deze begrijpt den christenschipper niet, maar heeft diep respect voor den man, die zelfs hem, zijn hoogsten chef, tegen wien hij hoog opziet, durft vermanen, als hij hem ziet zondigen. Het leven van dezen humanistische reeder wordt tenslotte beheerscht door

hart springt van vreugde op in mijn binnenste. Vervolgens den gevangenen aansporende goeden moed te houden, betuigde hij hun, dat de dood niets was: en citeerde bij wijze van uitroep de plaats uit de Openbaringen: O wat zijn zij welgelukzalig die in den Heere sterven! Ja, zegt de Geest, want zij rusten van nu aan van hun arbeid.

Hij verzocht de genoemde gevangenen om moedig en standvastig te blijven in de leer van den Zoon Gods, welke hij hun gepredikt had, hun verzekerende dat dit de zuivere waarheid Gods was. Zooals ik dan ook, zeide hij, haar heb gehandhaafd in tegenwoordigheid van den bisschop van Atracht, en verschillende anderen. En ik zal er rekenschap van geven voor het aanschijn van mijn God. Hoedt u er wel voor iets te doen legen uw geweten; want ik voorzie, dat de vijanden van het Evangelie hun woede op ons zullen koelen, om vervolgens u te doen wankelen, ten einde u van den rechten weg af te brengen en u dingen te laten doen tegen uw geweten. Weest op uw hoede, want gij zoudt dan daarna een beul hebben die gij in uw eigen binnenste zoudt voeden, die voor u een voortdurende hel zou zijn. O mijn broeders, wat is het een goed iets een goed geweten te bezitten.

Daarop vroeg een der gevangenen hem of hij een zeker geschrift beëindigd had, dat hij was begonnen; hij antwoordde van niet, ook zeide hij, dat hij niet meer zou arbeiden, aangezien hij heen zou gaan om in den hemel te rusten. Het oogenblik, zeide hij, van mijn vertrek is gekomen, ik ga heen om in den hemel te oogsten datgene, wat ik op aarde gezaaid heb. Ik heb dapper gestreden, ik heb mijn levensloop beëindigd, trouw gebleven zijnde aan mijn Meester (lett. Kapitein); voorts wordt voor mij bewaard de kroon der glorie, welke de Heere, de rechtvaardige Rechter, mij zal geven. Het schijnt mij toe (zoo zeide hij met opgewekt en glimlachend gezicht) dat mijn geest vleugels heeft om naar den hemel te vliegen,

den eenvoudigen kapitein. Het is dan ook niet gezocht, dat hij hem bij zijn sterfbed vraagt. De rijke man klaagt dat hij den zin van het leven niet begrijpt en sterft arm, omdat hij niets weet van den troost dien Aart put uit zijn bijbel. Hij erkent Aart als zijn meerdere, hoewel deze moet bekennen, dat ook hij telkens zondigt. Hij heeft immers zelfs zijn patroon willen bestellen, toen hij nergens geld kon krijgen voor zijn kinderen. Die diefstal, niet bedreven om zich zelf te verrijken, zooals zijn broers deden, maar om goed te kunnen doen aan anderen, weegt hem zwaar. Want hij leeft niet naar één woord uit den bijbel, maar naar de geheele schrift. Zijn weldoen is geen verdienste van hem, maar heilige plicht.

De geheele teekening en karakterontleding van dezen christen is prachtig consequent. Een man uit één stuk, als romantype een groote aanwinst.

Ook de entourage, de beurtvaart, is schitterend beschreven. Het monotone leven aan boord, met de vele kleine gebeurtenissen, die het interessant maken. Humoristisch weet de schrijver onnoozele dingen uit te buiten en te bewerken tot prachtige staaltjes van klein-kunst. De verteller van „Een stoombootje in den mist“ vertoont zich hier niet. Geestig worden de „groote“ voorvallen geteekend. Door en door kent de schrijver de beurtvaart, de schippers, hun taal, gewoonten en wezen. Stuk voor stuk komen de bijfiguren goed naar voren, hoe weinig er soms ook van hen gezegd wordt.

Met groot talent is de angstige tocht op de Zeeuwsche wateren beschreven. Deze avontuurlijke vaart vooral doet ons Aart kennen als een kerel, die niets zoetelijks aan zich heeft. Hij is niet een vrome „prevelaar“, maar een plichtgetrouw christen, die niet alleen zijn geld voor zijn familie, maar ook zijn leven over heeft voor zijn makkers. Hij komt op één lijn te staan met zijn kapitein, die door zijn mannen als een „fijnen kerel“ beschouwd wordt.

Dit boek is anders dan de andere werken van De Man. Het heeft veel gemeen met zijn vorige boeken, wat betreft den stijl; verschillende trekjes herinneren er aan. Maar de figuur van Aart doet meer denken aan de typen van Van Schendel. Ik wees al op diens „De Rijke Man“. Ook aan een ander herinnert het, n.l. aan den hoofdpersoon van „Het Fregatschip“, die eenzame, onbegrepen bevaarder der groote wateren. En toch is deze beurtschipper anders. Hij is minder romantisch, hij is christelijker ook. Men verwachtte van den Roomschen schrijver misschien iets anders, dan dezen pietistische schipper, die zijn bijbel niet alleen kent en leert, maar de leer ook in zijn leven belijdt. Hij bewijst de eigenaardige psyché van de protestantische schippers uit de Lekstreek te kunnen doorvoelen.

Dit nieuwe boek van De Man is mooi om zijn zuivere persoonsbeschrijving, boeiend om zijn afwisseling, eenvoudig en geestig van stijl, frisch als het water van de Lek.

Gr.

H. S.

daar ik heden ben uitgenoodigd op de bruiloft van mijn Heere, den Zoon van mijn God.

Terwijl hij sprak, trad de Provoost der troepen de genoemde plaats op en groette hem door zijn hand aan zijn hoofd te brengen. Onmiddellijk bedankte Guy hem voor het goede nieuws, dat hij hem had gebracht. De Provoost antwoordde: het spijt mij, dat de zaak zoo gelopen is. Waarop Guy hem op blijden toon zeide: gij zijt mijn vriend, ik heb u van ganser harte lief. Vervolgens afscheid van de gevangenen nemende trok hij zich terug in het kamertje.

Korten tijd daarna kwam de heer De la Grange genoemde plaats op; en evenals men hem gedurende zijn geheele gevangenschap nooit anders dan opgewekt had gezien, zoo begon hij ook nu op zijn gewone wijze met het meest opgewekte gelaat de gevangenen te begroeten, hen toesprekende en aanmoedigende op de volgende wijze: Mijn broeders, ik word heden ter dood veroordeeld om de leer van den Zoon Gods: ik ga dus het eeuwige leven in, want mijn naam is geschreven in het boek des levens, en kan daar niet uitgewischt worden, aangezien de genadegiften en roepingen des Heeren onberouwelijk zijn. Hij betuigde ook dat hij van zijn kant de zuivere waarheid van het Evangelie had verkondigd; en dat de leer der papisten de zielen ten verderve leidde. Waarop hij de gevangenen aanspoorde zich daarvan verre te houden en alleen het zuivere Woord Gods aan te hangen, hetwelk hij hun geleerd had. Op deze wijze zich terugtrekkend naar de voorplaats, nam hij afscheid van allen. Hij vroeg een paar „escouvettes“ (dat zijn in de taal van de streek, schuimers) om zijn cape en zijn mantel af te borstelen, liet zijn schoenen poetsen, terwijl hij de volgende reden op gaf waarom hij dit deed:

(Ik doe dat), zeide hij, aangezien ik uitgenoodigd ben op de Bruiloft, en ik heenga naar het eeuwige Gastmaal des Lams.

Terwijl hij zich terugtrok, kwamen er andere